

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การศึกษาสำรวจหมู่บ้านต้นแบบเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนชาวเขา ตามนโยบายรัฐบาล : กรณีศึกษาชุมชนบนพื้นที่สูงในเขตปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา กองสงเคราะห์ชาวเขา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสำรวจหมู่บ้านต้นแบบกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนชาวเขา ตามนโยบายรัฐบาล 53 หมู่บ้าน ในพื้นที่ปฏิบัติงานศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จำนวน 13 แห่ง และเพื่อศึกษาแบบเจาะลึกหมู่บ้านเน้นหนัก จำนวน 2 หมู่บ้าน คือหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จแล้วและหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการตามนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนของรัฐบาล ทั้งนี้ เพื่อศึกษารูปแบบกิจกรรม กระบวนการการบริหารจัดการและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานขององค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจในหมู่บ้านทั้งสองแห่ง

จากแบบสอบถามจำนวน 53 ชุด ที่ส่งไปยังหมู่บ้านต้นแบบกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนชาวเขาตามนโยบายรัฐบาล จำนวน 53 หมู่บ้าน ได้รับข้อมูลตอบรับจำนวน 47 หมู่บ้าน ซึ่งได้ออกแบบสอบถามเพื่อศึกษาสำรวจสภาพทั่วไปทางด้านสังคมเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในด้านเกี่ยวกับองค์กรเศรษฐกิจชุมชน และศึกษาสำรวจแบบเจาะลึกในหมู่บ้านเน้นหนัก 2 แห่ง เฉพาะในพื้นที่ปฏิบัติงานของศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาพบว่า ในหมู่บ้านต้นแบบกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนชาวเขา ตามนโยบายรัฐบาล 47 แห่ง มีองค์กรชุมชนทั้งสิ้น 74 องค์กร ในจำนวนนี้เป็นองค์กรชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ จำนวน 55 องค์กร กิจกรรมขององค์กรมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ กลุ่มผลิตภัณฑ์การเกษตร และกลุ่มหัตถกรรม

อย่างไรก็ตามในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้ทำการศึกษาแบบเจาะลึกหมู่บ้านเน้นหนัก ที่มีการดำเนินงานองค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจเฉพาะที่เกี่ยวกับโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ 2 หมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่ คือ หมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จ (ระดับหนึ่ง) ได้แก่ หมู่ที่ 16 ตำบลอินทขิล อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ และหมู่บ้านที่กำลังดำเนินการ ได้แก่ บ้านแม่เมืองน้อย ตำบลแม่นาวาง อำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษา พบว่า หมู่บ้านทั้งสองแห่งประชากรเป็นชนเผ่ามูเซอ และนับถือศาสนาคริสต์ ชุมชนมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรมเหมือนกัน แต่ผลผลิตหลักต่างกัน กล่าวคือ บ้านหมู่ที่ 16 ตำบลอินทขิล ผลผลิตหลักของชุมชนได้แก่ ชา ซึ่งมีองค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ คือ กลุ่มแม่บ้านชาอู่หลง ส่วนบ้านแม่เมืองน้อย ผลผลิตหลัก

ของชุมชนได้แก่ ลีนจี มีองค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจ โครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งกลุ่มผลิตภัณฑ์ทอผ้าบ้านแม่เมืองน้อย โดยมีผลิตภัณฑ์หลัก คือ ผ้าทอ จากการศึกษาขององค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจ ทั้งสองแห่ง มีผลสรุป ดังนี้

1. การจัดตั้งองค์กรชุมชนทั้งสอง ยังไม่เข้มแข็งพอ เพราะต่างประสบปัญหาการจัดตั้งและเลิกล้มมาครั้งหนึ่งแล้ว เนื่องจากขาดเงินทุนและขาดการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนที่ดี ปัจจุบัน กลุ่มผลิตภัณฑ์ทอผ้าบ้านแม่เมืองน้อยยังไม่มีกรออมเงินสมทบกองทุนของสมาชิกองค์กร

2. การบริหารจัดการขององค์กรชุมชน ยังไม่มีกระจายอำนาจการตัดสินใจแก่คณะกรรมการอย่างทั่วถึง ยังขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก และยังไม่ได้นำระบบการบริหารงานมาใช้ในการปฏิบัติอย่างจริงจัง

3. ผลิตภัณฑ์ กลุ่มแม่บ้านชาอู่หลง มีศักยภาพที่ดีกว่าในแง่ที่ว่า วัตถุดิบทุกอย่างมีอยู่ในท้องถิ่นมาจากแหล่งธรรมชาติและปลอดภัยไร้พิษ กระบวนการการผลิต เน้นการทำด้วยมือ แต่ก็ยังขาดมาตรฐานในการเก็บรักษา และการบรรจุหีบห่อ ส่วนกลุ่มทอผ้าบ้านแม่เมืองน้อย วัตถุดิบบางอย่าง ต้องพึ่งพาตลาดภายนอก ลวดลายสีส้น ต้องปรับตามความต้องการของตลาด

4. การพัฒนาสินค้า องค์กรทั้งสองแห่ง ยังมีความต้องการที่จะพัฒนาสินค้า ผลิตภัณฑ์ของตนให้มีคุณภาพและมาตรฐาน สามารถแข่งขันในตลาดระดับประเทศและระดับโลกได้

5. การตลาด องค์กรทั้งสองแห่ง ยังต้องการให้มีตลาดอย่างสม่ำเสมอและขยายตลาดให้มากขึ้น แม้ว่าตลาดในระดับท้องถิ่น จะไม่มีปัญหาในกรณีของกลุ่มแม่บ้าน ชาอู่หลง ระบบการเงินที่ไม่คล่องตัวในด้านการตลาดก็เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่กระทบรายได้หมุนเวียนของกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม

6. การประชาสัมพันธ์ นอกจากการออกร้านในโอกาสต่าง ๆ แล้ว กลุ่มแม่บ้านชาอู่หลง จะเข้าถึงสื่อได้มากกว่า เช่น สื่อวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์ ในขณะที่กลุ่มทอผ้าบ้านแม่เมืองน้อย ยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์ให้กว้างไกลเท่าที่ควร

7. องค์กรทั้งสองแห่ง ยังไม่มีเครือข่ายเพื่อความร่วมมือแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกันและกันกับองค์กรอื่น ๆ

8. องค์กรทั้งสองแห่ง ขาดการติดตามและประเมินผลทั้งจากหน่วยงานรัฐและองค์กรเอกชนที่ให้การสนับสนุนทุนในการดำเนินกิจกรรมขององค์กรชุมชน ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาการเลิกล้มองค์กรชุมชนและการให้ทุนสนับสนุนแบบซ้ำซาก ไม่อาจสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและยั่งยืนได้

อย่างไรก็ตามองค์กรชุมชนทั้งสองแห่ง แม้ว่าจะมีบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างกันบ้าง แต่โดยข้อเท็จจริงแล้ว ก็ยังถือว่า ทั้งสององค์กรนั้นยังอยู่ในช่วงของการเรียนรู้ขบวนการขั้นตอนการบริหารจัดการองค์กรชุมชนทางเศรษฐกิจในโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ซึ่งมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. องค์กรชุมชนทั้งสองแห่งจะต้องศึกษาเรียนรู้วิธีการบริหารจัดการกองทุนหมุนเวียนให้เป็นระบบ และควรให้ชุมชนมีการออมเงินกองทุนกลุ่มเพื่อสามารถพึ่งตนเองได้
2. สมาชิกองค์กรควรมีการหมุนเวียนเข้ามาเรียนรู้รับผิดชอบในกิจกรรมขององค์กร เพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการดำเนินงานของกลุ่ม
3. ด้านผลิตภัณฑ์และการพัฒนาสินค้า ควรยึดหลักของภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัตถุดิบที่หาได้ในพื้นที่นั้น ๆ เป็นการลงทุนน้อยที่สุด เพื่อสร้างงานและรายได้แก่ท้องถิ่น เน้นคุณภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและความคิดในทางสร้างสรรค์ ด้านการบรรจุหีบห่อ ควรให้นักวิชาการเข้ามาแนะนำ หรือเรียนรู้จากแหล่งอื่น ๆ
4. ตลาดและการประชาสัมพันธ์ ควรเน้นที่ตลาดในระดับท้องถิ่น และค่อย ๆ ขยายไปสู่ภายนอก ตามศักยภาพของสินค้า และควรมีการวางแผนการตลาดในการที่จะให้รายได้หมุนเวียนกลับมาสู่ชุมชนอย่างไม่ขาดช่วงที่นานเกินไป ในขณะเดียวกัน ก็ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง โดยใช้สื่อต่าง ๆ ให้เป็นประโยชน์ โดยเฉพาะสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ
5. การสร้างเครือข่าย เป็นเรื่องจำเป็นในการรวมพลังกันในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการตลาด วัตถุดิบ การแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรชุมชน และควรเรียนรู้ที่จะประสานงานกับหน่วยงานรัฐ และองค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ในระดับต่าง ๆ
6. หน่วยงานรัฐและองค์กรเอกชนที่รับผิดชอบ จะต้องให้การดูแลเอาใจใส่ในระยะเริ่มแรก จนกว่าองค์กรชุมชนนั้น ๆ มีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งตนเองได้ ในขณะเดียวกันควรมีการติดตามประเมินผลองค์กรชุมชนที่ได้เข้าไปสนับสนุนช่วยเหลือในด้านเงินทุนด้วย